

Polítiques públiques de ràdio i televisió local en l'entorn digital a Espanya (1997-2004)¹

Maria Corominas, Josep Àngel Guimerà, Isabel Fernández, Montse Bonet
Universitat Autònoma de Barcelona

The communication analyses the main public policies that, within the framework of digitalisation, are undertaken for local broadcasting between 1997, starting point for terrestrial digital broadcasting, and 2004 in Spain on the basis of historical background and development of radio and television.

In relation to radio, DAB licenses and the "local" concept involved by regulation are described. On the skyline, a new digital standard is appearing: DRM (Digital Radio Mondiale), recently incorporated into Spanish radio regulation via Law 62/2003, of 30th December.

As for television, the communication describes and analyses the evolution of Spanish government's proposal for digitalising local television, from the initial position (art. 3 of annex of the RD 2169/1998, of 9th October) to the passing of the National Technical Plan of Digital Local Television (RD 439/2004, 12th March) and the subsequent change via RD 2268/2004, 3rd December.

Introducció

La ràdio i la televisió són dos mitjans amb força aspectes en comú, fins al punt que en néixer el segon no dóna lloc a una forma pròpia d'organització, sinó que l'existent per a la ràdio s'amplia i es transforma en un model de radio-televisió. Amb tot, atenent a la dimensió local, a Espanya tots dos mitjans parteixen de bases diferents i tenen també una evolució distinta: la ràdio neix local; en canvi, la televisió local (TVL), que s'introdueix *de facto* i s'estén a partir de 1980-1981, és l'última a ser regulada per les polítiques públiques de televisió després d'una llarga etapa en què s'actua pràcticament en tots els altres àmbits. De fet, ha d'esperar l'arribada de la televisió digital terrestre (TDT) per ser regulada plenament.

A Espanya, la dimensió local forma part de la ràdio des dels inicis, atès que les potències d'emissió no permetien grans cobertures. Els primers anys de formació (meitat dels anys 1920 fins a la Guerra Civil), a més, cap govern no és capaç de muntar un Servei Nacional de Radiodifusió. Per tant, la ràdio no arribava a totes les llars, ja que no n'hi ha prou amb les primeres emissores comarcals privades espanyoles d'ona mitjana.

El 1932 neixen les ràdios locals per Decret:² un màxim de 200 watts de potència i només una emissora per població. Tot i que les ones mitjanes i curtes tenen més abast que la freqüència modulada (encara inexistent), la voluntat de control s'exercia a través de les potències d'emissió.

En el franquisme, les emissores de poca potència (o sigui, de base territorial local) eren la millor solució per fer créixer el sector i accontentar les famílies polítiques i faccions que havien ajudat Franco però evitant que les seves veus es poguessin sentir massa lluny. Recordem que en els primers temps del règim, l'aïllament del concert mundial es tradueix en un creixement anàrquic de l'espectre radioelèctric espanyol. En aquesta època, la dimensió local és qüestió de cobertura territorial i també de continguts, un altre paràmetre clàssic de definició del localisme (juntament amb la cobertura i, posteriorment, la llengua i la composició accionarial de l'empresa) (Bonet, 2001: 18-27).

El retorn d'Espanya al concert mundial, a final dels anys 1950, l'acceptació de les normes internacionals de radiodifusió i el naixement de la freqüència modulada (FM), banda d'abast local per naturalesa, racionalitzen una mica per primer cop el saturat espectre radioelèctric espanyol convertint la ràdio, de fet, en un mitjà més local. Justament en aquest context neix la televisió a Espanya, seguint clarament un model d'Estat centralitzat.

A partir de la mort de Franco, el procés de transició democràtica comporta l'adequació de la radiotelevisió a la nova configuració estatal. Per cada àmbit de participació político-administrativa, els ciutadans troben les corresponents emissores de ràdio autònòmiques i municipals (públiques i privades). I encara més, apareixen noves emissores que no han trobat mai cobertura legal i que, per això mateix, es mouen en terreny ambigu. Segons la filosofia de funcionament, som davant de ràdios de barri o de districte; associatives, o culturals, o lliures, o pirates...

El localisme radiofònic de la primera etapa de la transició és clau com a dinamitzador, cohesionador i, a zones com Catalunya, recuperador de la llengua i la cultura pròpies. La democràcia també significa per a la ràdio, amb finançament publicitari des del principi i amb un sector privat potent, enfrontar-se per primer cop a les lleis del lliure mercat, la qual cosa es tradueix en concentració empresarial (compres, fusions), que continua actualment. En termes de programació, l'emissió en cadena, que es produeix des dels primers temps, es reforça des de mitjan anys 1980 (per exemple, compra de Radio 80 per Antena 3; de Cadena SER per Prisa...). La concentració empresarial i l'emissió en cadena són especialment afavorides per les noves tecnologies, com el satèl·lit, que permeten ampliar la cobertura. Tot plegat desplaça la programació local a hores marginals i presència quasi testimonial.³ Aquesta és també l'època de naixement de les emissores municipals (Arenys de Mar, 1979) malgrat que no seran legislades fins al 1991, amb una Llei i una Llei Orgànica, ambdues de 8 d'abril, que regulen la publicitat electoral en aquestes emissores i la seva organització i control.

Mentrestant, en televisió, primer es posen les bases per a la democratització de l'aleshores única televisió, la pública estatal (Llei 4/1980, de 10 de gener, de l'estatut de la ràdio i la televisió). Després s'obre la via a la televisió pública auto-

nòmica, amb la posada en marxa de televisions al País Basc (1982) i Catalunya (1983), i l'aprovació de la Llei 46/83, de 26 de desembre, del tercer canal. Quatre anys després es regula la televisió privada (Llei 10/1988, de 3 de maig) amb cobertura estatal i s'organitzen algunes formes de transmissió televisiva lligades a les telecomunicacions (satèl·lit i cable).

El 1995 s'explicita la primera referència reguladora a la TVL (per ones i per cable), al final d'una legislatura de govern del PSOE en minoria. A la darrera sessió parlamentària de la legislatura s'aprova la Llei 41/1995, de 22 de desembre, de regulació de les televisions locals per ones hertzianes i la Llei 42/1995, de 22 de desembre, de les telecomunicacions per cable. La norma sobre televisions per ones estableix que les emissores han de restringir l'àmbit de cobertura al nucli principal de població de cada municipi i no podien emetre en cadena, tret de casos excepcionals que requeriran autorització. La llei limita a un el nombre de freqüències per municipi i prioritza l'ajuntament a l'hora de la concessió. Només si hi ha demanda i disponibilitat d'espectre es pot atorgar una segona llicència a un operador privat, preferentment entitat sense ànim de lucre.

El 1994 existien unes 370 emissores (Giordano i Zeller, 1996: 152) de televisió local, terme que aplega iniciatives diferents: per ones o per cable; en municipis, urbanitzacions o barris; amb continguts propis i/o aliens, vídeos, etc.; promogudes per empreses privades, associacions ciutadanes i/o ajuntaments de molts colors polítics. És a dir, el sector es desenvolupa en absència d'unes polítiques públiques explícites.

El 1996 s'inicia la primera legislatura de govern del Partit Popular, que havia votat en contra de la Llei de 1995. L'Executiu no desenvolupa el Pla Tècnic Nacional de Televisió Local previst a la Llei 41/1995, fet que atura el desplegament d'aquesta norma i deixa la TVL sense plena regulació, ja que el Pla Tècnic es imprescindible per als concursos de concessió (OCL, 2000: 228).

El mateix 1997, mitjançant la Llei 66/1997, de 30 de desembre, de mesures fiscals, administratives i de l'ordre social (coneguda com a Llei d'acompanyament dels pressupostos, fórmula de regulació que es repetirà), s'obren els processos per a la ràdio i la televisió digitals terrestres (disposició addicional 44). L'evolució, però, serà molt diferent. Inicialment s'avança la complexa planificació tècnica per a la ràdio, sense entrar, però, en l'àmbit estrictament local; en canvi, les mesures de promoció s'orienten cap a la televisió, especialment la TDT local.

Ràdio: digitalització i aposta inicial pel DAB

L'arribada de la ràdio digital a Espanya troba un espectre radioelèctric molt saturat, amb un fort pes del sector públic (pel nombre d'estacions i potència d'emissió). En l'àmbit local, la ràdio pública es limita a les emissores municipals,⁴ ja que les autonòmiques i l'estatal actuen amb plantejament de cadena i poc ofereixen en cobertures territorials inferiors. La ràdio local privada, per la seva banda, cada cop més, forma part d'una cadena d'abast estatal o autonòmic, de

la qual desconnecta en hores determinades per oferir programació pròpia. En un nombre molt reduït de casos no forma part de cap cadena i treballa diversos formats programàtics, que van des de la imitació de les grans emissores (tant generalista com radiofórmula) fins a l'aposta de programació pròpia vinculada a la població on està i a la qual serveix. En una altra dimensió es mou una quantitat d'emissores il·legals o alegals que ocupen espectre radiofònic amb finalitats més o menys comercials, depenent del cas.

En aquest context, el 1997, a través de Llei d'acompanyament dels pressupostos, el Govern popular PP opta per impulsar la digitalització de les emissions radiofòniques, servint-se de l'estàndard promogut per la Unió Europea de Radiodifusió (UER): el DAB (*Digital Audio Broadcasting*). Aquest sistema tecnològic -al contrari que als Estats Units amb l'IBOC (*In Band on Channel*)- implica que s'hagin d'habilitar nous blocs de freqüències⁵ en les bandes VHF i L -que fins ara no estaven destinades a les emissions radiofòniques- per a la ràdio digital terrestre (d'ara endavant, ràdio digital).

La planificació de l'espectre habilitat per a les noves emissions es porta a terme a través del RD 1287/1999, de 23 de juliol, que concreta les xarxes de freqüència (única i múltiple)⁶ de cobertures estatal i autonòmica, i emplaça l'Executiu central a realitzar la planificació corresponent a l'àmbit local, cosa que es fa, en part, a través d'una Ordre del Ministeri de Ciència i Tecnologia, de 15 d'octubre de 2001. Amb tot, mitjançant aquesta ordre es planifica únicament l'espectre reservat per al que el ministeri anomena *ràdio digital local* en la banda de VHF, on s'ubiquen fonamentalment les emissores d'abast comarcal i supracomarcal, i queda pendent de planificació l'espectre reservat per a la ràdio digital en la banda L, on s'ubicarien les emissores de cobertura menor, més en la línia del que avui coneixem com a ràdio local (analògica).

Aquest RD 1287/1999 estableix tres xarxes de freqüència de cobertura estatal: una de freqüència única (Xarxa FU-E) i dues de freqüència múltiple (Xarxes MF-1 i MF-2),⁷ tot reservant a RTVE quatre programes a la Xarxa FU-E i dos a la Xarxa MF-1.⁸ De la mateixa manera, cada comunitat autònoma disposarà d'una xarxa de freqüència única (FU) i una altra de freqüència múltiple (MF), i es reserven tres programes en cada una d'aquestes xarxes a l'organisme públic de radiotelevisió de la comunitat. La resta dels programes, en les xarxes estatals i en les autonòmiques, s'explotarà en règim de gestió indirecta, prèvia concessió administrativa del Govern central, en el primer cas, i dels autonòmics, en el segon.

L'Executiu del PP adjudica totes les llicències de ràdio digital que la planificació de l'espectre permet per a l'àmbit estatal. Les societats gestores de les tres grans cadenes analògiques -Radio Popular (COPE), Sociedad Española de Radiodifusión-Antena 3 de Radio (Cadena SER), i Uniprex (Onda Cero Radio)- obtenen una única llicència cadascuna per emetre, això sí, amb possibilitat de desconnexions.⁹

En l'àmbit autonòmic, fins al gener del 2005, únicament s'han atorgat llicències de ràdio digital a Catalunya, amb la particularitat que és impossible explicar el que ha passat sense vincular-ho a la disponibilitat d'espectre per a les emissores amb cobertura comarcal i supracomarcal.

Primeres concessions de ràdio local (comarcal i supracomarcal)

L'ordre de 15 d'octubre de 2001 estableix la cobertura dels blocs de freqüències disponibles a tot Espanya per a la ràdio digital que anomena d'àmbit local en banda VHF (no permet desconnexions). Preveu 297 blocs de freqüències: Andalusia (48), Aragó (20), Astúries (10), Illes Balears (9), Canàries (16), Cantàbria (7), Castella-la Manxa (25), Castella i Lleó (44), Catalunya (15), Extremadura (13), Galícia (18), Madrid (10), Múrcia (11), Navarra (12), País Basc (14), País Valencià (22) i La Rioja (3). Majoritàriament, cada bloc té cobertura en diversos municipis, si bé en 24 casos (bàsicament a Andalusia i Castella i Lleó) són unimunicipals. Igualment hi ha grups de municipis (un total de 27, que solen incloure capitals de província) amb dos blocs de freqüències, i fins a tres, com el que agrupa Barcelona i 127 municipis més.¹⁰

Com hem indicat, fins al gener del 2005 només Catalunya ha donat concessions de ràdio digital local. Dels 15 blocs de freqüències que li atribueix l'Ordre de 15 d'octubre de 2001, 8 (48 llicències) s'adjudiquen el 12 de novembre de 2003, amb les cobertures previstes en el Pla Tècnic Nacional (i sempre sense possibilitats de desconnexions): 4 de cobertura comarcal (Gironès, Bages, Osona i Segrià) i 4 de cobertura supracomarcal (2 per a Barcelona, una per al Camp de Tarragona i una altra per al Montsià-Baix Ebre). Quant als 7 blocs restants (àrea metropolitana de Barcelona, Camp de Tarragona, Pla de Lleida, Comarques de Girona, Alt Pirineu, Terres de l'Ebre i Comarques Centrals), es permet que se sumin per crear una xarxa de freqüència múltiple de cobertura autonòmica, que comptarà amb desconnexions a les zones de cobertura d'aquestes àrees geogràfiques. El Govern adjudica les 6 llicències corresponents a aquesta nova xarxa de freqüència múltiple (recordem que en sumar-se representarien un sol bloc, per tant, 6 programes) l'1 d'agost de 2003. Al mateix temps, l'Executiu català atorga les 6 llicències corresponents a la xarxa de freqüència múltiple (amb capacitat per a desconnexions provincials) atribuïda a Catalunya, segons el RD 1287/1999.¹¹

Incerteses i DRM

Difícilment es poden valorar les implicacions de la implantació del DAB en la ràdio local a Espanya, en la mesura que encara no es compta amb la planificació de l'espectre per a la banda L, on es concentraria la majoria de les emissions locals, entre elles les emissores públiques municipals. De moment, hem vist la concepció de *ràdio local* en els diversos decrets i ordres: prenent de base les xarxes de gran cobertura, el localisme començaria ja en l'àmbit comarcal i supracomarcal. Com s'ha explicat, s'ha fet una complexíssima distribució de blocs de freqüències, en un context en què les emissions en DAB no es capten, per falta de receptors al mercat i, per tant, d'audiència. No s'observen tampoc iniciatives coordinades entre els poders públics i els diferents agents implicats per promoure la implantació d'aquesta tecnologia que podria suposar –convé

recordar-ho- una clara disminució del pes de les grans cadenes analògiques existents en un hipotètic mercat radiofònic digital.

En aquest sentit, caldrà estar atents al desenvolupament d'un nou estàndard tecnològic per a la ràdio digital, introduït a Espanya per la via de la Llei 62/2003, de 30 de desembre, de mesures fiscals, administratives i de l'ordre social: el DRM (*Digital Radio Mondiale*), que ja fa possible el *simulcasting* (emissions simultànies en analògic i digital) en OM, sense necessitat d'habilitar noves bandes de freqüències, com en el DAB, perquè aprofita les existents. Malgrat que el DRM encara no permet la digitalització de les emissions en FM, la Llei 62/2003 ho preveu. Mentrestant, l'agost del 2003, el WorldDAB Forum i el consorci DRM anunciaven la voluntat de cooperar en el desenvolupament de receptors i serveis comuns als dos sistemes, ja que es tracta de tecnologies complementàries (Martínez-Costa, 2004: 8).

Tant les potencialitats del DRM com la forma en què se n'autoritza l'ús a Espanya (Llei d'acompanyament i sense gaire promoció) juntament amb el fet que la ràdio local digital encara no està planificada del tot (banda L) mostren que no s'ha tancat el procés de digitalització del sector i fan pensar que tindrem ràdio local analògica per més temps del que s'anunciava inicialment.

Televisió: cap a la plena regulació i reordenació del sector

En termes de polítiques públiques de televisió, el PP va fer una opció molt clara per promoure la televisió digital terrestre. En defineix les bases del règim jurídic a la Llei 66/1997 i el 1998 n'aprova el Pla Tècnic i el Reglament corresponents.¹² L'aspecte més remarcant d'aquesta normativa és l'anunci del pas de l'emissió hertziana analògica a l'emissió hertziana digital prevista, aleshores, per al 2012.

Ja en aquestes primeres normes s'introdueix la televisió local, encara que no de forma prioritària. En concret, la Llei 66/1997 es limita a preveure, al punt 1 de la disposició addicional 44, que els serveis de TDT podran ser explotats "a través de xarxes de freqüència única o de multifreqüència d'àmbit nacional, autonòmic i, en el seu cas, local". Aquesta referència única deixa la TDT local com a eventualitat després de les *emissores nacionals i autonòmiques*.

Al seu torn, el Pla Tècnic de 1998, tot i que preveu xarxes de transmissors de senyal de TDT de cobertura local, només permet la creació d'estacions de televisió local¹³ si resta espai radioelèctric disponible després d'assegurar la cobertura de les emissores d'abast estatal i autonòmic, i després de la creació de possibles estacions provincials i comarcals. Així, el Pla incorpora una categoria de televisions (provincials i comarcals) no previstes a la Llei 66/1997, que cal tenir en compte abans de l'eventual posada en marxa d'estacions locals. En síntesi, doncs, la TVL apareix en funció de les televisions d'àmbit superior i de la disponibilitat d'espai radioelèctric.

La principal característica de la política de digitalització hertziana de televisió d'aquest període és l'opció inicial per una plataforma privada de pagament, Quiero, que obté la concessió el 1999 (Resolució de 2 de setembre de la

Secretaria General de Comunicacions), el concurs per a l'adjudicació de la qual es convoca¹⁴ fins i tot abans de formalitzar l'habilitació per a les entitats gestores del servei públic essencial de televisió que ja emetien en analògic (públiques estatals i autonòmiques, i privades de cobertura estatal) per prestar el servei de TDT (Resolució de 21 de juny de la Secretaria General de Comunicacions). A continuació, es convoca el concurs per a dues concessions també d'abast estatal per a TDT en obert, que s'adjudiquen a Net TV i Veo Televisión (2000), en un context ja de crisi de Quiero.

De fet, no és fins que es confirma el fracàs del model de TDT pel qual s'havia optat que hi ha una reorientació cap a la televisió local, a la qual s'adjudica el lideratge en la migració cap a la TDT. Així, la Llei 53/2002 preveu que les TVL només podran emetre amb tecnologia digital i fixa un màxim de vuit mesos a partir de l'aprovació del Pla Tècnic Nacional de la Televisió Digital Local (PTNTDL) per a la concessió de les autoritzacions per emetre. La Llei també estableix que el conjunt d'ajuntaments dels municipis que conformin una demarcació¹⁵ de TDT local hauran de negociar la gestió d'un dels quatre programes que permet un canal múltiplex¹⁶ de TDT. D'aquesta manera, es dona prioritat a la iniciativa privada que podria gestionar tres dels quatre programes alhora que es força els ajuntaments que vulguin comptar amb TDT local a posar-se d'acord i, eventualment, compartir un programa.

Posteriorment, la Llei 62/2003, modifica els terminis per emetre en digital que obligava les TVL a fer-ho a partir de l'1 de gener de 2006. En síntesi, davant del fracàs que es pot simbolitzar en la fallida de Quiero, es decideix que la digitalització, en el segon intent, començarà per la TVL, televisió que -recordem-ho encara no estava plenament legalitzada.

Aquesta etapa acaba amb l'aprovació del RD 439/2004, de 12 de març, pel qual s'aprova el PTNTDL, en l'últim consell de ministres abans de les eleccions de la segona legislatura de govern del PP, amb majoria absoluta.

El Pla estableix 265 demarcacions a cadascuna de les quals s'atorga un múltiplex (quatre programes), excepte el cas del municipi de Madrid, que en compta amb dos. Així, els 266 múltiplex permeten 1.064 programes amb cobertura local a tot l'Estat. D'aquestes 265 demarcacions, solament vuit¹⁷ corresponen a un sol municipi, mentre que la resta en contenen dos, pel cap baix. Els casos amb més municipis són Sevilla (amb 29) i Cornellà de Llobregat (28). Les comunitats amb més demarcacions són Andalusia (58), Castella-la Manxa (25), Castella i Lleó (21) i Catalunya i Galícia, amb 20 cadascuna. L'aprovació del PTNTDL també comporta la posada en marxa dels terminis per a l'assignació de freqüències continguts a la Llei 53/2002, de manera que el novembre de 2004 s'havien de resoldre els concursos.

Posteriorment, i amb el canvi de govern a Espanya després de les eleccions de 14 de març de 2004, el nou executiu socialista aprova el RD 2268/2004, de 3 de desembre, pel qual es modifica el RD 439/2004. Bàsicament, introdueix tres canvis. D'una banda, es creen 10 demarcacions noves¹⁸ (cinc per a municipis no planificats prèviament i cinc per la partició de demarcacions establertes pel RD

439/2004) i es modifiquen els límits de 45 demarcacions existents, de manera que es planifiquen 108 municipis més que al RD 439/2004. A conseqüència dels canvis, ara són 10 les demarcacions unimunicipals.¹⁹ En segon lloc, s'assigna un segon múltiplex a cinc demarcacions ja existents.²⁰ Finalment, s'ajorna fins a l'1 de gener de 2008 l'obligació de les TVL d'emetre solament amb tecnologia digital.

TDT local a les comunitats autònomes (CA): pluralitat de situacions

La distribució de competències entre Govern central i CA comporta la reserva per a l'Estat de la definició del règim general de televisió, i l'aplicació i el desenvolupament per a les CA.

En aquest sentit, un cop definides les bases de la TDT -especialment amb els Plans Tècnics Nacionals, ja siguin per a TDT en general o local- les CA despleguen les seves polítiques. Específicament, els correspon convocar els concursos per als canals múltiplex autonòmics objecte de planificació estatal. De fet, hi ha comunitats en les quals coexistiran operadors públics i privats, com Catalunya o Madrid, mentre que en d'altres, com La Rioja o Navarra, només hi haurà operadors privats.

Quant a l'àmbit local en particular, un cop aprovat el PTNTDL, algunes comunitats -entre les quals Catalunya i Andalusia- es manifesten en contra d'alguns aspectes, especialment la insuficiència de canals per encabir les televisions que emetien en analògic el 2004 i l'existència d'àmplies zones del territori sense incloure en demarcacions de TDT local, fet que hi impossibilita aquesta modalitat televisiva (*Avui*, 1 d'agost de 2004, p. 58). En aquest sentit, el Govern tripartit de Catalunya exerceix el colideratge amb l'executiu socialista d'Andalusia en les queixes per la planificació de TDT feta pel Govern popular. Andalusia també demana més demarcacions per poder mantenir el nombre de televisions i ampliar el territori (*La Gaceta de los Negocios*, 9 de març de 2004, p. 23).

Totes dues comunitats tenen un nombre elevat de televisions locals. En conjunt, apleguen una mica més del 44% de les 897 televisions recollides el 2002 per AIMC (2002: 22). Andalusia, amb 283, és la primera CA, i Catalunya, amb 115, la tercera.

En aquestes comunitats operen quatre de les associacions més potents d'Espanya: les andaluses EMARTV i ACUTEL (24 emissores i 120, respectivament) i les catalanes TLC i FTLC (70 i 41). Catalunya és la seu de les dues xarxes públiques de distribució de continguts per TVL d'Espanya (XTVL i CLCC). Les dues federacions andaluses posen en marxa el desembre del 2004 la xarxa més gran de televisions locals d'Espanya: Próxima TV, amb 200 emissores d'Andalusia i Múrcia (*El Mundo del siglo XXI*, 28 de novembre de 2004, p.56). Finalment, encara, totes dues comunitats tenen una presència important d'ajuntaments i d'associacions cíviques en el sector.

Però també cal assenyalar que Madrid i les illes Balears (totes dues governades pel PP) convoquen el concurs d'assignació de freqüències tan aviat com permet el Pla Tècnic aprovat per l'Executiu popular la primavera del 2004. El con-

curs de Madrid, amb 115 sol·licituds (*Cinco Dias*, 27 de gener de 2004, p.34), resta pendent de resoldre al gener del 2005. A les Illes Balears, ja resolt, s'atorguen 24 de les 28 freqüències disponibles a tres empreses properes a l'Executiu autonòmic (*Avui*, 11 de desembre de 2004, p.74).

Aquest procés de discussió i convocatòria de concursos s'emmarca en el context de canvis en el Govern de l'Estat que, com s'ha assenyalat, comporten modificacions en el PTNTDL.

En termes de CA, se'n beneficien especialment Catalunya i Andalusia, que augmenten en 4 cadascuna els múltiplex de què disposen.

Taula 1. Demarcacions i múltiplex per comunitat autònoma i nombre de TVL l'any 2002

Territori	Decret 439/2004		Decret 2268/2004		2002	
	Demarcacions	Múltiplex	Demarcacions	Múltiplex	TVL	TVL hertzianes ^o
Andalusia	58	58	60	62B	283	122
Aragó	14	14	16	16	22	13
Astúries	8	8	8	8	13	11
Illes Balears	7	7	7	7	25	20
Canàries	11	11	11	11	47	34
Castella i Lleó	21	21	21	21	55	34
Castella-la Manxa	25	25	26	26	41	22
Cantàbria	6	6	6	6	10	9
Catalunya	20	20	21	24C	115	69
Extremadura	17	17	17	17	20	15
Galícia	20	20	21	21	35	29
La Rioja	3	3	3	3	6	5
Madrid	10	11A	10	11	36	23
Múrcia	8	8	8	8	30	13
Navarra	5	5	5	5	6	2
País Basc	13	13	15	15	27	21
País Valencià	17	17	18	18	122	71
Ceuta	1	1	1	1	3	1
Melilla	1	1	1	1	1	1
Total	265	266	275	281	897	529

^AMadrid amb dos múltiplex.

^BMàlaga i Sevilla amb dos múltiplex.

^CBarcelona, Sabadell i Cornellà de Llobregat amb 2 múltiplex.

^DA partir de les 645 que ofereixen aquesta informació de les 897 censades.

Font: Elaboració pròpia a partir dels RD 439/2004 i 2268/2004 i AIMC (2002: 19-22).

Una primera lectura de la taula comparant TVL existents i programes (segons els múltiplex) apunta que les CA amb més emissores analògiques en funcionament són les que tindrien més dificultats per encabir les que ja emeten: el País Valencià, Catalunya i Andalusia (en termes relatius, pràcticament igual) i Canàries, molt poc. Com a contrapartida, a comunitats com el País Basc,

Castella-la Manxa o Extremadura hi ha, sobre el paper, grans possibilitats de creixement.

Al costat d'això, s'apunten altres arguments com ara l'extensió de la comunitat, el nombre de capitals de província i, especialment, el fet que de manera clara la planificació de la TDT trenca, a escala local, l'equivalència entre el municipi i un "programa". En aquest sentit, un element imprescindible per a l'anàlisi són les previsions de la Llei 53/2002 sobre l'assignació de programes d'un mateix múltiplex a operadors públics o privats.

De fet, la limitació de només un dels quatre programes del múltiplex per a la iniciativa pública imposa que ajuntaments diferents s'hagin de posar d'acord necessàriament per posar en marxa i gestionar *emissores* "municipals". La limitació pot afectar especialment Andalusia i Catalunya, les comunitats amb més televisions municipals (26 i 39, respectivament) (AIMC, 2002).

Aquesta situació es pot alleujar a les demarcacions amb dos múltiplex, on els ajuntaments podrien gestionar dos programes. També les previsions del Govern²¹ de deixar a les CA la possibilitat d'ampliar el nombre de programes de gestió pública podria multiplicar aquest tipus de TVL.

Des d'una altra perspectiva, també els (tres) programes restants, encara que s'entén que s'adjudicaran a operadors únics, correspondran a la "demarcació" i, llevat de les deu unimunicipals, també serviran més d'un municipi.

A mode de conclusió

Les polítiques públiques de ràdio i de televisió locals a Espanya en el context de la digitalització han seguit camins ben diferents. Per a la televisió, l'àmbit local ha estat relativament prioritzat i la TVL haurà de ser la primera a digitalitzar-se (2008). Per a la ràdio, sense apagada analògica prevista, l'àmbit local s'ha deixat per al final. De fet, encara s'ha de definir la ràdio estrictament local, en la mesura que no s'ha planificat la banda L (on anirien les emissions de cobertura més petita) i, al mateix temps, s'apunta un canvi d'estàndard tecnològic: el DRM en comptes del DAB. No es pot valorar la incidència d'aquest estàndard de moment no aplicable a FM (la banda local per naturalesa), però hi ha algunes diferències significatives: el DRM no requereix habilitar bandes noves de freqüències, de forma que els operadors actuals (sector local inclòs) podrien mantenir-se.

En canvi, en televisió, el trànsit a la TDT no sembla dissenyat com una migració de la TVL analògica actual cap a la tecnologia digital: s'introdueix un nou concepte "local" i el municipi deixa de ser la unitat bàsica de TVL. Els criteris explicitats en establir demarcacions (capital de província i, de fet, nombre d'habitants) tradueixen un canvi des d'una aproximació "municipal" (en termes de territori i de comunitat) a una aproximació "local" (en termes de nombre d'habitants i densitat de població). En la mateixa línia, els diversos ajuntaments d'una demarcació hauran de gestionar conjuntament el programa públic.

Notes

1. Comunicació elaborada en el marc de la recerca "La comunicación local en el entorno digital en España. Transformaciones del sistema audiovisual local", finançada dins del Plan Nacional de I+D+I (2000+2003) (BSO2003-04863).

2. Decret de 8 de desembre de 1932. Abans de la Guerra Civil existien tres tipus d'emissores: OMs de potència mitjana i abast regional o comarcal (RO 14.06.1924); emissores de petita potència i abast local (Decret de 1932) i emissores de la xarxa estatal (Llei de 26.06.1934, materialitzada el 19.01.1937, que Franco inaugura RNE a Salamanca).

3. En aquest context, el terme proximitat pren força. Remet al localisme per la via dels continguts, una forma d'intentar casar la necessitat d'emetre en cadena i abastar grans públics amb la constant fragmentació de les audiències (Bonet, 2004: 39-40).

4. També hi ha municipals que, per motius principalment econòmics, imiten la programació de les grans cadenes, amb la qual cosa desvirtuen bastant el seu paper. En altres casos, acords programàtics, com el que representa COMRàdio a Catalunya, suscitin la discussió sobre el caràcter municipal.

5. Les bandes de freqüències (OM, FM, VHF, L, UHF, etc.) contenen un rang o quantitat de freqüències (per exemple, entre els 88 i 197 MHz per a la ràdio comercial en FM). Les bandes poden subdividir-se en blocs de freqüències o múltiplex: canal radioelèctric que pot tenir cobertura estatal, autonòmica o local i que integra sis programes (programacions) més serveis addicionals de transmissió de dades (amb un màxim del 20% de la seva capacitat). Una característica del DAB és que on abans cabia una sola programació radiofònica ara n'hi caben fins a 6.

6. Les de freqüència única són xarxes de radiocomunicacions integrades per transmissors que emeten pel mateix canal radioelèctric la mateixa programació per a una zona geogràfica més o menys àmplia (això permet desplaçar-se, per exemple, per Espanya i no perdre mai un programa, perquè s'emet per la mateixa freqüència a tot arreu). En canvi, les xarxes de freqüència múltiple estan integrades per transmissors que emeten a través de diferents canals per cobrir un territori ampli, essent possible la des-

connexió a la zona de cobertura de cada canal radioelèctric o bloc de freqüències (en una línia més semblant a les ràdios analògiques que desconnecten de la xarxa per cobrir territoris menors).

7. La Llei 55/1999, de 29 de desembre, de mesures fiscals, administratives i de l'ordre social modifica la Llei 66/1997 en matissar que les desconnexions territorials dels serveis de radiodifusió digital d'àmbit estatal, cas d'autoritzar-se, hauran d'abastar necessàriament un territori més ampli que una comunitat autònoma.

8. En ràdio, contràriament a televisió, no es reserven programes digitals per als operadors analògics existents.

9. La resta de concessionàries foren: Onda Digital, Sauzal 66, Unión Ibérica, Unedisa Comunicaciones, Recoletos Cartera de Inversiones, Sociedad de Radio Digital Terrenal i Prensa Española de Radio por Ondas, per a les xarxes MF; Corporación de Medios de Comunicación- Gestevisión Telecinco i Grupo Godó Comunicación, per a la xarxa FU (Fernández Alonso, 2003: 157-158).

10. Sorpren la quantitat de municipis que configuren els blocs de freqüències assignats a Catalunya. Mentre que la major part dels 297 blocs que es distribueixen per tot l'Estat abasten entre 1 i 10 municipis, el bloc anomenat Manresa n'abasta 82; Girona 72; Lleida 58; els dos identificats com Tarragona 50. De la resta només superen els 20 municipis els dos blocs assignats a València (57), Pontevedra (36), A Coruña (29), Madrid (31) i Sevilla (22), i el bloc assignat, respectivament, a Ourense (44), Santiago de Compostel·la (28), Aranjuez (28), Buitrago Lozoya (28), Bilbao (25) i Collado Villalba (21).

11. Segons el RD 1287/1999 tres programes d'aquesta xarxa MF s'haurien de destinar a les emissions digitals de la CCRTV però la Generalitat opta, mitjançant un acord de 20 de març de 2001, per concentrar les emissions radiofòniques de la CCRTV en la xarxa de freqüència única (sense desconnexions) que correspon a Catalunya (DGMA, 2003: 23).

12. RD 2169/1998, de 9 de octubre, pel qual s'aprova el Pla Tècnic Nacional de la TDT i Ordre de 9 d'octubre de 1998, pel la qual s'aprova el Reglament Tècnic i de Prestació del Servei de TDT.

13. Per xarxes de transmissió de cobertura

local s'entenen les instal·lacions tecnològiques necessàries per difondre el senyal de televisió en una àrea geogràfica determinada, en aquest cas, 19. Set existents (Albacete, Sòria, Conca, Madrid, Vitòria, Ceuta i Melilla) més Còrdova, Bilbao i València (noves). El RD 2268/2004 afegeix municipis a la fins aleshores demarcació unimunicipal de Barcelona.

20. Màlaga, Sevilla, Cornellà de Llobregat, Barcelona i Sabadell.

21. El Consell de Ministres de 31.12.2004 aprova un pla, que preveu introduir aquesta modificació a la Llei de televisions locals. Font: Ministerio de Industria, Turismo y Comercio [En línia]: "El Gobierno aprueba un Plan de impulso de la televisión digital terrenal, de liberalización de la televisión por cable y de fomento del pluralismo". <http://www.min.es/grupos/grupo_mininforma.htm> [consulta: gener de 2005].

Bibliografia

ASOCIACIÓN PARA LA INVESTIGACIÓN DE LOS MEDIOS DE COMUNICACIÓN [AIMC] (2002). *Censo de televisiones locales. Octubre 2002*. Madrid: AIMC.

BONET, Montse (2004). "Qui tem la ràdio local?". *Quaderns del CAC*, núm. 18 (Barcelona: CAC), pp. 37-42.

— (2001). *La transformació de la ràdio local a Catalunya. Perspectives de futur*. Barcelona: Col·legi de Periodistes de Catalunya.

CONSELL DE L'AUDIOVISUAL DE CATALUNYA (2004). *Informe de l'audiovisual a Catalunya 2003*. Barcelona: CAC.

DIRECCIÓ GENERAL DE MITJANS AUDIOVISUALS [DGMA] [En línia] (2003). *La ràdio digital a Catalunya*. Barcelona: DGMA. <http://www6.gencat.net/dgma/catala/ftp/DAB_catdes03.pdf> [consulta: gener de 2005].

FERNÁNDEZ ALONSO, Isabel [En línia] (2003). "La política radiofónica en España (1996-2003)". *Revista Electrónica Internacional de Economía Política de las Tecnologías de la Información y Comunicación*, vol. 3, Universidade Federal de Sergipe, pp. 146-161. <<http://www.eptic.com.br/alonsov3.pdf>> [consulta: gener de 2005].

GIORDANO, Eduardo; ZELLER, Carlos (1996). *Polítiques de televisió a Espanya. Model televisiu i mercat audiovisual*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill.

MARTÍNEZ-COSTA, María del Pilar (2004). "La ràdio digital a Europa: perspectives i evolució". *Quaderns del CAC*, núm. 18 (Barcelona: CAC), pp. 3-12.

OBSERVATORI DE LA COMUNICACIÓ LOCAL [OCL] (2000). "La comunicació local". A: COROMINAS, Maria; DE MORAGAS, Miquel (eds.). *Informe de la comunicació a Catalunya 2000*. Bellaterra: Institut de la Comunicació, UAB, pp. 213-239.

PRADO, Emili (1994). "El nuevo sistema radiofónico y la configuración del Estado: la sintonía de la radio española". A: DÍAZ NOSTY, Bernardo (dir.). *Comunicación social 1994/Tendencias. Informes anuales de Fundesco*. Madrid: Fundesco, pp. 235-239.